

CUSTOS DO MODELO DE MASCULINIDADE TRADICIONAL NO FUNCIONAMENTO SEXUAL DOS HOMES

Purificación Leal Docampo

Vanessa Rodríguez Pousada

RESUMO Neste artigo pretendemos realizar unha breve análise da factura a pagar no desempeño sexual dos homes baixo a influencia do modelo patriarcal, por descontento suxeito ao esquema monosexual, e que como profesionais abordamos en diferentes espazos educativos, terapéuticos e de investigación.

As revolucións sociais, sobre todo feministas e sexuais, a partir de mediados do século XX, conseguiron derrubar os cimentos da estrutura do xénero baseada no biopoder ou sistema de produción-reprodución. En pleno século XXI, baixo o dominio neoliberal, ábrese paso un mercado de diversidade sexual que, ante a aparencia de normalización dun amplo espectro de identidades, as regula e limita as prácticas sexuais, na súa maioría, a modelos de hexemonía falocéntrica. É aquí onde imos reflexionar, sobre algunhas das consecuencias destas prácticas catalogadas de heterosexuais e sometidas á ditadura do pene nos encontros sexuais. Propoñemos repensar a nosa dimensión sexual e esa falsa aparencia de liberdade na construción das nosas identidades, desexos e expresións sexuais, á vez que reclamamos máis implicación nunha educación sexual de calidade que nos dote de habilidades para enfrontarnos a unha sociedade plural e libre de estereotipos machistas e que acompañe as persoas na súa evolución desde os inicios da vida.

PALABRAS CHAVE Masculinidade heteronormativa, xénero, porno-prostitución, diversidade e educación sexual.

Describir a influencia do modelo de masculinidade tradicional sobre o funcionamento sexual dos homes desde o ámbito da sexoloxía, como se nos solicitou, obríganos a exploralo desde unha análise crítica do esquema monosexual en que se asenta e que comporta a división sexual dos corpos en categorías dicotómicas excluíntes, con atribucións xenéricas diferenciadas e unha soa orientación do desexo heterosexual. Aínda que o encaixe no modelo heterosexual, cuestionado ou sen cuestionar, é valorado positivamente por unha porcentaxe elevada de homes inscritos neste rexistro, advertimos que no desenvolvemento deste artigo poñeremos o foco nos custos da alienación patriarcal, por definición penecentrista e con posible factura terapéutica, onde a

PARA ABORDAR
A SEXUALIDADE
MASCULINA NO CON-
TEXTO TRADICIONAL,
É DE OBRIGADA
REFERENCIA A SEXUA-
LIDADE FEMININA,
QUE O PATRIARCADO
ENMARCA NA COM-
PLEMENTARIEDADE.

masculinidade, como sinalan a maioría de investigacións, ten a obrigada peaxe de mostrarse publicamente en diversos contextos e no sexual de demostrar a súa virilidade, o que supón afastarse da feminidade e de calquera práctica sexual que cuestione a súa heterosexualidade.

Unha das concepcións máis profundas desenvoltas sobre a sexualidade é sen dúbida a de Foucault (1979); partindo da análise do poder, dinos que o termo aparece a principios do século XIX en relación ao campo do saber e o desenvolvemento de *normas* como métodos de control social positivos, naturalizados e en parte implícitos, e que reguladas a través de institucións relixiosas, médicas, xudiciais ou educativas, van conformando as experiencias individuais en recoñecibles como suxeitos dunha sexualidade. A experiencia do recoñecemento, para poder construírnos como seres sociais viables e adquirir un sentido de pertencía, no caso do sexo é de obrigada adscrición a grupos socioculturais xenéricos. Na nosa orde social o xénero crea un marco heteronormativo de estrutura xerárquica desde onde se sexualizan as diferenzas biolóxicas en dúas categorías excluíntes, home-muller, e subordina unha á outra; o que explicaría como o modelo de dominación masculina materializouse, en parte, no uso exclusivo da sexualidade e control da fidelidade feminina, enxalzando como equivalencia simbólica as chamadas virtudes da muller como nai esposa, raíña decente e anxo da casa. Por iso, para abordar a sexualidade masculina no contexto tradicional, é de obrigada referencia a sexualidade feminina, que o patriarcado enmarca na complementariedade.

Tendo en conta que vemos o que se nos ensinou a ver, co inherente risco de caer no dobre cego e seguir transmitindo o que aprendemos, foi a partir da deconstrución da cultura de xénero, propulsada polo feminismo, como alcanzamos a comprender o acato das súas normas. A repetición constante dos códigos masculino e feminino, cos reforzos afectivos, aplicados dende a infancia, cada vez que se cumpre con estes mandatos, desvélannos como se constrúen as identidades sexuais, cos seus discursos diferenciados, e o non cuestionarse que son o resultado dun profundo armazón provinte da socialización. O

NO ESCENARIO
ACTUAL ATOPÁMO-
NOS A EXPANSIÓN
DO MODELO DA DI-
VERSIDADE SEXUAL,

discurso feminista, segundo Laura Nuño (2010), centrouse nas ambicións existencialistas da muller, na análise desa suposta felicidade normativa onde a súa realización persoal ou feminina supoñía pasividade sexual, subordinación ao home e xestión do coidado. Desde Simone de Beauvoir, quen se cuestionou sobre como era posible que un dos dous sexos chegara a afirmarse como o único esencial, ou como alteridade pura, e de onde viña esa submisión das mulleres e o non interrogarse sobre esa soberanía masculina, o que máis tarde Betty Friedman bautizou como «o problema sen nome»; a «o político é sexual» de Kate Millet que abre o debate público para dar visibilidade a como a esfera privada e persoal da muller son o centro do exercicio do poder patriarcal; ata o debate actual, centrado nas diversas formas de violencia de xénero no marco da parella e institucións, desde a prostitución ou o aluguer de ventres, por citar algunhas; o xénero, como unidade de análise, revela que esta división sexual serviu e serve para garantir a estabilidade do sistema de produción-reprodución dunha sociedade capitalista, o que Foucault (1979) denomina biopoder ou biopolíticas, que procuran a incorporación controlada dos corpos á produción.

Dentro dos estudos con perspectiva de xénero, autoras como Dolores Juliano (2004), consideran que aínda que a deconstrución do paradigma imperante socavou as bases dos modelos androcéntricos postulados desde a Ilustración como a maneira racional de ver o mundo, a perda de referentes, que supón a crítica postmoderna, non resulta tan angustiosa para as mulleres como para os homes, detentadores privilexiados dos discursos cuestionados. O desmantelamento teórico de mitos naturalizados a través dos mandatos de xénero e asentados no modelo puritano vitoriano do século XIX, como o instinto maternal, o amor romántico ou procura da media laranxa, a monogamia e pasividade sexual da muller, que a supeditaban ao coidado e aseguran a descendencia lexítima do home; xunto á denominada Revolución Sexual a mediados dos anos 60, que implicou unha revalorización do corpo que goza e lexitimar o pracer sexual feminino ao separalo da reprodución grazas á incorporación da pílula anticonceptiva, supuxeron un cambio de paradigma

NESTES MOMENTOS,
ONDE AS RELACIÓNS
SEXUAIS, AFECTIVAS
E ECONÓMICAS MES-
TÚRANSE, RICARDO
FANDIÑO E VANESSA
RODRÍGUEZ (2018)
SINALAN COMO «A
DECONSTRUCCIÓN
DO EU ESTABLECIDO
XERA RESISTENCIAS,
E RESULTA MÁIS
FÁCIL PENSAR NO
DIVERSO COMO
ANEXO DO XA ESTA-
BLECIDO, DE MODO
QUE QUEDA RELEGA-
DO AO ESPAZO DE
«O OUTRO»

na maneira de entender a condición sexual. A partir de aquí, a estrutura sociopolítica tradicional e os relatos relixiosos cuestionáanse, as políticas de igualdade entre os sexos pasan a ser unha máxima e a despatoloxización de identidades e prácticas un continuo. O xénero, desnaturalizado, pasa a considerarse un constructo sociocultural que permite saír do dualismo sexual, ser muller ou home unha elección e o termo trans* un paraugas que aglutina todas as identidades sexuais posibles e desexadas.

Aínda que, no escenario actual atopámonos a expansión do modelo da diversidade sexual, promovido por movementos LGTBI e *queer*, con todo, como apunta Judih Burthel (2010) «sería un erro subscribir unha noción progresiva da historia, onde diferentes marcos van sucedéndose e suplantándose, porque ningunha desas historias pertence ao pasado, continúan ocorrendo dunha forma simultánea e solapadas no mesmo instante en que se contan». A sombra do patriarcado é demasiado alonxada, e nestes momentos, onde as relacións sexuais, afectivas e económicas mestúranse, Ricardo Fandiño e Vanessa Rodríguez (2018) sinalan como «a deconstrución do eu establecido xera resistencias, e resulta máis fácil pensar no diverso como anexo do xa establecido, de modo que queda relegado ao espazo de «o outro» e en conflito por non poder pensarse como unha forma máis de realidade» é ante a ameaza e angustia que produce mostrar unha identidade que pode ser tachada de anormal cando se incorporan os modelos heteropatriarcales como forma de aferrarse ós modelos coñecidos que se entrevén como máis seguros.

MASCULINIDADES, PORNO, PROSTITUCIÓN E VIOLENCIA SEXUAL

Exemplo de que o patriarcado se está a reinventar constantemente foi o xurdimento, a finais do século XX, das chamadas novas masculinidades, que no século XXI proliferan cada vez máis como un produto de consumo dentro do marco capitalista, ata entón ocupado no corpo e na sexualidade feminina. A partir

A IDEOLOXÍA CON-
 SERVADORA DE
 DOMINACIÓN DO
 HOME SOBRE A MU-
 LLER PREVALECE
 NA PORNOGRAFÍA
 HETEROSEXUAL, QUE
 APENAS SE CUES-
 TIONA, MÁIS BEN
 PENETRA A PSIQUE
 DA POBOACIÓN.

de mediados do século xx, as revolucións sociais, feministas e sexuais, que fixeron cambalear os cimentos do patriarcado, provocaron un enfraquecemento do concepto de masculinidade tradicional e hexemónico, caracterizado por estar desprovisto de empatía e de sentimentos, ben recollidos na frase «os homes non choran», o que propiciou que a masculinidade se amosase como un fenómeno en continua construción e deconstrución e que comece a falarse de masculinidades en plural. A finais do século xx vólvese viral o fenómeno metrosexual que adopta do ideario feminino os canons de beleza e de obxectualización do corpo do home. Desde entón flúen multitude de modelos nun reconstruír permanente da masculinidade e as súas correspondentes etiquetas, que baixo a aparencia de avanzar contra o modelo tradicional non logran librarse do binarismo opresor que rendibiliza o neoliberalismo. Agora o corpo do home tamén se utiliza como mercadoría e actúa como «obxecto» pasivo de desexo; pero a diferenza da muller, isto supónlle un plus no seu status de conquistador, en parte porque en ningún momento represéntase como obxecto pornográfico (González, Álvaro, 2017). Pola contra, a ideoloxía conservadora de dominación do home sobre a muller prevalece na pornografía heterosexual, que apenas se cuestiona, máis ben penetra a psique da poboación. Sabemos, como di Rodrigo Jarpe (2018), que a omnipresencia e o fácil acceso á pornografía son unha realidade ata o punto de converterse nos educadores sexuais da poboación xeral, sobre todo adolescente de hoxe en día. O porno de masas, *hardcore mainstream*, preséntanos mulleres, á vez que pasivas —fóra de prácticas masturbatorias—, hipersexualizadas, insaciabes e de orgasmos múltiples provocados por homes sementais, posuidores dun gran pene e con ereccións que duran horas e terminan en exaculacións explosivas. Relacións de dominancia e submisión onde non se contemplan nin emocións nin afectos, o que nos remite ao modelo de masculinidade tradicional.

Para algunhas persoas o porno é o único modelo que define o erotismo, esa parte da sexualidade que non a esgota pero que ás veces se confunden en termo. Se se ten en conta, como di Marcela Lagarde (2011), o enorme peso do erotismo na constru-

=====

MERECEN UNHA RE-
VISIÓN PROFUNDA
AS CONSECUCENCIAS
DESTA SEXUALIDADE
VICARIA, É DICIR, AS
AGRESIÓNS SEXUAIS
SEN OU CON VICIADO
CONSENTIMENTO,
QUE AS ESTATÍSTICAS
MOSTRAN EN CON-
TINUO AUMENTO
A PESAR DE QUE SÓ
UNHA ÍNFIMA PARTE
SAEN Á LUZ.

=====

ción do xénero, manifesto en que a preferencia erótica non asignada ou contraria á considerada natural ou heterosexual, pon en dúbida a definición xenérica do suxeito, non é de estrañar, nun momento en que a educación sexual está en mans das redes sociais e na pornografía, que desde nenas téñase a crenza de que para ser desexables haberá que autocousificarse ou parecerse ás estrelas do porno. Pola súa banda, os homes asiduos ao porno poden proxectar que as súas parellas estean sempre e inmediatamente listas para o coito, aínda que isto sexa irreal. Como consecuencias negativas do abuso do porno atopámonos, na consulta sexolóxica, conflitos de parella relacionados coa perda de interese en encontros sexuais e a incapacidade para excitarse coa parella real, acompañados, case sempre, dunha diminución da autoestima da muller que se autorreprocha por non sentirse á altura e dunha inhibición do desexo sexual cando non rexeitamento total a que a toque. A presenza de disfunción eréctil inducida pola pornografía, segundo Rodrigo Jarpe (2018), pasa a ser un problema en aumento e explicárase por unha falta de desexo nos homes dada unha sobreestimulación de dopamina provocada pola exposición reiterada á pornografía na internet. Engade que os contidos pornográficos cada vez son máis violentos, o que xera realidades distorsionadas, sobre todo en adolescentes, que teñen unha idade media de acceso de 12 anos. Chegado a este punto, é necesario resaltar unha realidade destes momentos, que a toque de tecla se pode acceder á maior cou-sificación feminina, á súa degradación con expresións do tipo «porcas, raposas ou putas», ata chegar aos vídeos que amosan a mulleres sufrindo e sendo violentadas por homes como os máis visitados, o que á súa vez fortalece unha industria billo-naria que erotiza a violencia sexual, ás veces extrema, contra as mulleres xustificándoa como fantasía. Mercantilización da dor e malos tratos das mulleres, chegando a violacións denunciadas por actrices porno, todo dentro da legalidade para satisfacer o erotismo dos homes.

A violencia sexual exercida contra as mulleres, explícita ou implícita, ten raíces históricas na maioría das sociedades e simboliza o maior sometemento, desprezo e humillación do sexo

A PROSTITUCIÓN
 PODERÍA CONSI-
 DERARSE COMO
 UN ESPAZO DE
 SOCIALIZACIÓN
 MASCULINA ONDE,
 ADEMAIS DE PRIMAR
 O SEXO RÁPIDO E
 SEN COMPROMISO,
 REAFÍRMASE A MAS-
 CULINIDADE BAIXO
 A IDEA TRADICIONAL
 DO SEU DOMINIO
 NA ORDE SOCIAL E
 A FORZA SIMBÓLICA
 DO DIÑEIRO.

feminino. A través dos séculos, sexa como botín de guerra en conflitos armados, dereito de pernada ou como débito conxugal, por citar algunhas, existiu unha total impunidade cara aos homes que a exercían; por iso, hoxe en día, merecen unha revisión profunda as consecuencias desta sexualidade vicaria, é dicir, as agresións sexuais sen ou con viciado consentimento, que as estatísticas mostran en continuo aumento a pesar de que só unha ínfima parte saen á luz. E, chegados a este punto, deixemos de responsabilizar as hormonas, porque, como dicía Casilda Rodríguez (2008), debemos ter presente que a testosterona non determina o arquetipo patriarcal de masculinidade, e que a libido masculina non vén unida nin á agresión nin á violencia, senón ao pracer e á compracencia. É necesario refacer o paradigma de masculinidade acorde coa economía natural da libido, e para iso é preciso derrubar o prototipo machista ao uso, é dicir, o paradigma da prepotencia masculina que segue operando a nivel simbólico e esixindo o sometemento do sexo feminino, onde a violencia machista aparece como un modo de defensa ante un ego que sente ameazado por non ser recoñecido como superior.

Na era do erotismo convertido en rendemento e o corpo en mercadoría, non podemos desvincular pornografía de prostitución. Aínda que se xustifica e naturaliza co mito «a prostitución é o oficio máis antigo do mundo», sábese que é a partir do século XVIII cando xorde a prostitución como fenómeno social de masas, da man da economía capitalista. A prostitución, como describen en *El putero español* Silvia Pérez, Águeda Gómez e Rosa Verdugo (2015), é un fenómeno xeneralizado, atravesado polo xénero e só desde esta perspectiva cabe analízalo. Entre varias definicións, a prostitución podería considerarse como un espazo de socialización masculina onde, ademais de primar o sexo rápido e sen compromiso, reafírmase a masculinidade baixo a idea tradicional do seu dominio na orde social e a forza simbólica do diñeiro. Abandonados os rituais de tránsito de neno a home, acudindo a un prostíbulo acompañados dun adulto próximo que podería ser o seu pai, cada vez úsase máis en grupo, crecente entre os mozos e os adolescentes, o que podería interpretarse como un ritual de pertenza, onde o interese

Á HOMOLOGACIÓN
DO MODELO DE
RESPOSTA SEXUAL
HUMANA PROPOSTO
POR MASTERS E
JOHNSON HAI
MEDIO SÉCULO.

erótico non é o fin en si, senón o medio de enxalzar a amizade nun contexto de lecer e diversión de pares. Ante a perda do poder da masculinidade tradicional e a incapacidade para asumir as regras da reciprocidade entre os dous sexos, a compulsión sexual ou crenza de posuír un instinto básico que o empuxa a descargar a tensión sexual podería ser un aceno de identidade, que baixo o mandato patriarcal controla o «ser verdadeiramente un home» a través da coacción do grupo. Na súa vertente máis depredadora atopámonos coas chamadas «manadas» ou violacións en grupo, que desde o discurso falocéntrico séguese culpabilizando a presa. A estas prácticas colectivas de reprodución do machismo, Marcela Lagarde (2011) chégaas a considerar como espazos de realización da homosexualidade xeneralizada entre homes heterosexuais sometidos ao patriarcado. A relación privilexiada e de poder é entre os homes, os verdadeiramente humanos, os que se admiran e se aman, e elas, os medio-obxectos para desenvolver o erotismo prohibido entre eles. É un simulacro de masculinidade no machismo, unha teatralización do poder patriarcal, onde demostrar a capacidade e a potencia erótica, onde probar a virilidade fronte os outros, máis que de satisfacción do desexo sexual.

DISFUNCIONS OU ALTERACIONS SEXUAIS

Nun momento en que o mercado de consumo invade fogares e vidas, e onde minimizar esforzos e maximizar beneficios é a máxima, non menos poderíase esperar das relacións sexuais e afectivas, o que Zygmunt Bauman (2005) chamou «amor líquido», en referencia á fragilidade do vínculo que se establece entre persoas cada vez máis preocupadas pola satisfacción inmediata, o acumulo de experiencias e prácticas sexuais, similar o modelo porno - prostitucional. Parecese que medio século servise para dar un xiro radical, con todo, imos tentar esclarecer como o modelo tradicional, de arraigamento patriarcal, onde o home mide a virilidade pola súa capacidade sexual baseada no carácter inmediato do coito, enfróntase ao paradigma sexual

BAIXO O AUTOENGANO DE VIVIR EN PLENA LIBERDADE, O CONTROL SOCIAL, A CONFORMIDADE E A PROCURA DE IDENTIDADE DÉIXANOS NUNHA POSICIÓN DE VULNERABILIDADE, QUE NO CASO DO HOME GRAVITA EN TORNO AO RENDIMENTO CON MÉTRICAS PENEANAS RELACIONADAS CO TAMAÑO, TEMPO, DUREZA E NÚMERO DE PENETRACIÓNS.

actual enfocado desde as relacións de intercambio e igualdade que, tras a incorporación do anticonceptivo e liberación da carga reprodutiva, deixa ao descuberto unha axenda erótica máis activa da muller. A mirada androcéntrica, da chamada liberación sexual da muller nos anos sesenta, recóllese baixo o slogan «a virxindade produce cancro: vacínate». A naiesposa pasiva e receptiva ás arremetidas do home pasa a ser demandante de encontros sexuais, o que desembocaría nunha serie de discordanancias no que, como, cando, canto e onde do axuste sexual. Esta inversión da demanda converte o home en obreiro da maquinaria sexual e entre as súas consecuencias estaría a angustia por non dar a talla, o que, á súa vez, bloquea a resposta desexada e acaba sendo consulta habitual de profesionais da medicina, da psicoloxía e da sexoloxía, así como o consumo de fármacos. Sendo as disfuncións sexuais un nicho de mercado crecente nas últimas décadas, a súa orixe remítenos á homologación do modelo de resposta sexual humana proposto por Masters e Johnson hai medio século. A confesión da conduta sexual da poboación, obxecto de análise e branco de intervencións co desenvolvemento do capitalismo, como relata Foucault (1979), permitiulle á medicina, á psiquiatría e á xustiza controlala, o que derivou na diagnose, a clasificación de normal ou patolóxica, así como a súa posterior medicalización, intervención terapéutica e, en ocasións, cirúrxica.

Desde o modelo de resposta sexual de Masters e Johnson, coas súas fases de excitación, meseta, orgasmo e resolución, e a posterior incorporación da fase de desexo sexual de Kaplan, como o normal e desexable no camiño ao orgasmo satisfactorio, todo o que non siga estas fases pasará a ser etiquetado de disfuncional. Este modelo de base biofisiolóxica, coitocéntrica e finalidade reprodutiva, permitiu facer un catálogo de disfuncións sexuais en relación co desvío da norma. Baixo o autoengano de vivir en plena liberdade, o control social, a conformidade e a procura de identidade déixanos nunha posición de vulnerabilidade, que no caso do home gravita en torno ao rendemento con métricas peneanas relacionadas co tamaño, tempo, dureza e número de penetracións. Á preocupación polo pene, como

=====

A DIFERENZA DAS
MULLERES QUE SE
ESTÁN A APROPIAR
DA SÚA XENITA-
LIDADE NO GOCE
ERÓTICO, AOS HO-
MES CÚSTALLES
SUPERAR AS RE-
SISTENCIAS A UN
CAMBIO NA FOCALI-
ZACIÓN XENITAL
E PULSIÓN COPULA-
TORIA,

=====

símbolo de poder, tamén se lle engadiu a tiranía do orgasmo simultáneo a través do coito vaxinal, que ante a popularización de «non hai mulleres frías senón homes incompetentes» fortaleceu a crenza de que os orgasmos femininos son unha responsabilidade fálica. O medo a fracasar farao estar máis pendente do seu desempeño sexual, polo que a ansiedade de execución encargárase da profecía autocumprida, que apareza a temida alteración, que etiquetada e diagnosticada, ás veces, intensifícaa. De aquí, que a consulta de moitas destas alteracións non sexan produto dun trastorno somático ou un efecto secundario dun tratamento farmacolóxico, senón da dificultade para alcanzar unha resposta estandarizada nun momento determinado. O feito de ver ameazada a súa virilidade, o temor de perder a súa parella ou a preocupación polo goce da muller, adoitan ser as causas de consulta. E da atención sexolóxica, con protocolos adaptados a cada disfunción, sen esquecer intervencións de alongamento de pene, dispositivos como bombas de baleiro ou próteses penéanas, á continua expansión desde hai dúas décadas da industria farmacolóxica, que baseándose en aspectos biofisiolóxicos non deixou de lanzar pastillas ao mercado como solución a calquera disfunción, desde o sildenafil, ao tadalafilo e o vardenafilo indicados para a alteración eréctil ou o priligy para as consideradas exaculacións precoces, por enumerar algunhas; este é o panorama actual.

Hoxe en día, a diferenza das mulleres que se están a apropiar da súa xenitalidade no goce erótico, aos homes cústalles superar as resistencias a un cambio na focalización xenital e pulsión copulatoria, aínda considerado como instinto básico de carnificación, e acompañarlo dunha globalización do seu corpo como xeografía erótica nos seus encontros heterosexuais, superar o medo ao pracer non catalogado e ás prácticas deslexitimadas, como as denomina Diana Torres (2011) en referencia ao hermetismo en deixarse explorar outras zonas como a anal. E é que a ameaza da homosexualidade latexa mesmo nos encontros con mulleres, porque a penetración, simbolicamente, é unha forma de dominación no home heterosexual; do mesmo xeito que está mal visto ser obxecto de desexo doutro home pois implicaría

COMO MENCIONAN
CHIS OLIVEIRA E
AMADA TRABA (2018),
NON PODEMOS
OBIAR A INTERIO-
RIZACIÓN DE NOVOS
MODELOS A TRAVÉS
DOS RELATOS DA
INDUSTRIA CULTU-
RAL E QUE PODEN
RESULTAR EMPOBRE-
CEDORES,

ser pasivo como as mulleres. Na xerarquía patriarcal o dominio segue sendo heterosexual sobre homosexual ou bisexual e, si a iso lle engadimos o temor ao compromiso ante a responsabilidade nunha relación estable, o poder reafirmar a súa virilidade en sucesivas conquistas, xunto coas demandas hedonistas da sociedade do inmediato, serían os maiores desafíos aos que se enfronta a masculinidade heterosexual de hoxe en día.

ADOLESCENCIA E EDUCACIÓN SEXUAL

A boa noticia é que este discurso comeza a estar obsoleto para moita xente nova e que espazos identitarios moi distintos estanse a visibilizar, do mesmo xeito que están a cambiar nas formas de relacionarse. Con todo, como mencionan Chis Oliveira e Amada Traba (2018), non podemos obviar a interiorización de novos modelos a través dos relatos da industria cultural e que poden resultar empobrecedores, como sucede ao establecer unha clasificación da orientación sexual, que baixo etiquetas de homosexual, heterosexual, bisexual, heteroflexible, asexual ou pansexual, por citar algunhas, permite á mocidade mostrarse con seguridade nas súas relacións á vez que poden estar a limitar a súa experiencia vital en canto ao desexo e a expresión sexual. Pero, aparte da falacia da libre elección baixo mandatos socializadores, preguntámonos, en que medida continúa afectándolles o modelo patriarcal ante unha falta de educación sexual?, e que podemos facer desde a educación sexual?

En relación coa posible influencia da mensaxe pornográfica, que mostra os homes sempre desexosos de ter relacións sexuais, con capacidades heroicas en manter ereccións infinitas e supe-ditadas ao coitocentrismo; cada vez é máis habitual atoparnos na consulta adolescentes que empregan Viagra de forma case sistemática ante o temor por non poder manter a erección, poñendo o peso da relación sexual nun exercicio case ximnástico de exposición cara ao seu *partenaire* en lugar de poñelo no íntimo, onde o que estaría en xogo serían os afectos e o encontro co outro. Merece unha coidadosa análise esta realidade, de

=====

HAI DATOS QUE EVIDENCIAN UN AUMENTO DE CONDUCTAS VIOLENTAS DENTRO DA CONFORMACIÓN DA PARELLA, AO MESMO TEMPO QUE PARECE DARSE UNHA FLORACIÓN DA EXPOSICIÓN DO AMOR ROMÁNTICO COMO UN IDEAL A TRAVÉS DE DIFERENTES MEDIOS CULTURAIS E DE COMUNICACIÓN.

=====

naturalización da pornografía e a súa influencia na xente nova, á hora de facer educación sexual tanto coas familias como nas escolas. Como profesionais, a fin de evitar resistencias, non se trataría tanto de censurar todo o pornográfico como de relegalo ao lugar que lle corresponde, o lugar da ficción. Do mesmo xeito que non se pode aprender a conducir tras o visionado de películas como «Fast and Furious», non é posible deixarse guiar polo porno para descubrir os armazóns que implican as relacións de intimidade. Isto fainos pensar na necesidade dun papel máis activo das persoas adultas neste ámbito, para que as fillas e fillos sexan conscientes, que do mesmo xeito que é ficción unha película de terror haberá que ampliar esta mirada cara ao porno, asegurando cuestións como, que estas películas están realizadas por actores e actrices, con tomas falsas, ou que o seu obxectivo é mercantil, o que poderá axudar a colocar o obvio no lugar que toca. Ademais de assimilar o pornográfico como xénero de ficción, é importante axudalos a poñer unha mirada crítica sobre este xénero, só así poderán discernir os modelos heteropatriarcais que se reproducen e aos que fixemos mención anteriormente.

Ademais do exposto ata agora, hai datos que evidencian un aumento de condutas violentas dentro da conformación da parella, ao mesmo tempo que parece darse unha floración da exposición do amor romántico como un ideal a través de diferentes medios culturais e de comunicación.

Como sabemos, a cuestión da violencia, sobre todo a exercida dentro do marco das relacións afectivas, preséntase como un tema de interese público que aos poucos vai sendo máis protagonista nas diferentes esferas sociais. Este feito podemos constatalo a través da aparición de diversos programas e guías de prevención deste tipo de condutas, como por exemplo o *Programa NamorAndo* da Fundación Claudio Naranjo ou a guía *Cntrl non é amor* financiada pola Xunta de Galicia. Respecto ao rebrote mencionado do ideal do amor romántico entre a poboación adolescente, é importante ter en conta que este trae consigo, de forma implícita, unha superioridade do home sobre a muller. Jesús Cruz e Belén Zurbano (2008) expoñen en relación con

SÓ EDUCANDO NA
 ESFERA DO SEXUAL
 PODERASE DESEN-
 MASCARARACULTURA
 DA DITADURA HE-
 TEROPATRIARCA
 EXISTENTE E QUE
 AÍNDAA SOLAGA AL-
 GUNHA AULA E UNHA
 PARTE DE SÚAS E
 SEUS AXENTES.

este feito que o amor romántico fomenta a separación de roles contrapostos; homes protectores, coidadores e empoderados nunha suposta superioridade a respecto das mulleres, que deben ser protexidas e coidadas. Desde esta conformación de roles preséntase unha muller vulnerable e, por tanto, dalgún modo inferior e agredible. Neste mesmo sentido, Zoraida de la Osa, Soledad Andrés e Isabel Pascual (2013) atoparon a existencia dun certo grao de acordo, entre mozos e mozas, á hora de considerar a violencia como unha conduta de reacción. Ademais, constataron a existencia de diversas crenzas sexistas coas que xustificaban a violencia machista, feito que resulta rechamante nunha sociedade que se supón máis libre e mellor informada. Por iso, como profesionais, é importante que remarquemos a diferenza entre información e educación, e que salientemos a necesidade dunha educación sexual de calidade, impartida por profesionais formados na materia, con presenza nas escolas ao longo de todas as etapas educativas. Só educando na esfera do sexual poderase desmascarar a cultura da ditadura heteropatriarcal existente e que aínda asolaga algunha aula e unha parte de súas e seus axentes. Esta reivindicación non só parte do colectivo profesional, senón que as e os propios adolescentes comezaron a reclamar este dereito de forma activa. Un exemplo desta activación e reivindicación adolescente sucedeu o pasado 14 de outubro de 2018, onde puidemos observar como o sindicato estudantil convocaba unha folga xeral para loitar contra o machismo en centros educativos e universidades, e reclamar a implantación da educación sexual no sistema educativo como unha materia avaliable e non como un concepto transversal que, como ben sabemos, adoita ser relegado ao limbo do esquecemento. Este feito debería levarnos á autocrítica do papel adulto-profesional nesta situación; están a pedirnos que nos mobilicemos, que nos formemos adecuadamente e que os acompañemos no seu desenvolvemento persoal. Un acompañamento libre de machismos, no que lles acheguemos ferramentas que os axuden a capacitarse e a lidar cun mundo sexual que sabemos que resulta central na construción da identidade e da saúde persoal e relacional.

REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS

- Bauman, Z. (2005). *El amor líquido: acerca de la fragilidad de los vínculos humanos*. México: Fondo de Cultura Económica.
- Burtler, J. (2010). *Deshacer el género*. Barcelona: Paidós.
- Cruz, J. e Zurbano, B. (2012, marzo). *Del mito del amor romántico a la violencia de género: configuración adolescente de los mitos románticos y efectos sobre conductas violentas*. Relatorio presentado no Primeiro Congresso Internacional de Comunicación y Género, Sevilla, España.
- De la Osa, Z., Andrés, S. e Pascual, I. (2013). Creencias adolescentes sobre la violencia de género. Sexismo en las relaciones entre adolescentes. *European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education*, 3 (3), 265-275. Recuperado o 1 de decembro de 2018 de <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/4932244.pdf>
- Fandiño, R. e Rodríguez, V. (2018). *La lucha sexual de los adolescentes en la Hipermmodernidad*. Barcelona: UOC.
- Foucault, M. (1987). *Historia de la sexualidad I. La voluntad de saber*. Madrid: Siglo xx.
- Gómez, Á., Pérez, S. e Verdugo R. (2015). *El putero español. Quienes son y qué buscan los clientes de prostitución*. Madrid: Catarata.
- González, Á. (2017). *Masculinidad y estereotipos. Imagen y valores del nuevo modelo de hombre en publicaciones especializadas*. (Traballo fin de grao). IDUS. Recuperado o 16 de xaneiro de 2019 <https://idus.us.es/xmlui/handle/11441/64484>
- Jarpa, R. (2018). *Me aburrí del sexo*. Santiago de Chile: El Mercurio.
- Juliano, D. (2004). *Excluidas y Marginales*. Madrid: Cátedra.
- Lagarde, M. (2011). *Los cautiverios de las mujeres*. Madrid: Horas y Horas.
- Nuño, L. (2010). *El mito de varón sustentador*. Barcelona: Icaria.
- Oliveira, C. e Traba, A. (2018). *Ám@me*. Vigo: Galaxia.
- Rodríguez, C. (2008). *La sexualidad y el funcionamiento de la dominación*. Madrid: Traficantes de sueños.
- Torres, D. (2011). *Pornoterrorismo*. Tafalla: Txalaparta.

Purificación Leal Docampo e
Vanessa Rodríguez Pousada

BREVE RESEÑA

Purificación Leal Docampo

Psicóloga Sanitaria. Forma parte dos seguintes programas xestionados polo Colexio Oficial de Psicoloxía de Galicia: GIPCE (Grupo de Intervención Psicolóxica en Catástrofes e Emerxencias), Programa de Atención Psicolóxica a Vítimas da Violencia de Xénero, Programa Abrams o Círculo, Quenda de Garda Psicolóxica Especializada e Permanente en Violencia de Xénero e Programa de Mediación Familiar Intraxudicial. Enfermeira do SERGAS, con praza na Unidade de Hospitalización de Rehabilitación Psiquiátrica de Vigo.

Presidenta da Sociedade Galega de Sexoloxía (SOGASEX).

Vicepresidenta da Rede Galega Pola Igualdade (REGAI).

Experiencia docente e investigadora, sobre todo no campo da educación e saúde sexual e das violencias machistas.

Titulacións universitarias: Diplomada e Grao en Enfermería, Licenciada en Psicoloxía, Máster en Sexualidade Humana, Máster en Igualdade e Xénero no ámbito Público e Privado.

Vanessa Rodríguez Pousada

Psicóloga e psicopedagoga cunha longa traxectoria na intervención educativa, terapéutica e institucional con mozas e mozos.

Profesora colaboradora na Universitat Oberta de Catalunya (UOC) no Máster de Psicopedagogía.

Colabora na formación continua no Instituto Wilhelm Reich-Europa.

Membro fundador de ASEIA.

Vicepresidenta na Sociedade Galega de Sexoloxía.